

תלמוד. נפלאות הגאולה העתידה תעלינה על נפלאות יציאת מצרים. (מס' ברכות יב/ב-יג/א)

תניא, אמר להם בן זומא לחכמים: וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח? האם נזכיר יציאת מצרים לעתיד לבוא? והלא כבר נאמר (ירמיהו כג 7-8): לכן הנה ימים באים נאם ה', ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה, ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם!

אמרו לו: לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד שחרור מלכיות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו¹.

כיוצא בו פסוק אחר אבל אינו החלטי כראשון. אתה אומר (בראשית לה 10): לא יקרא שְׁמֶךָ עוד יַעֲקֹב, כי אם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ: לא שיעקר יעקב ממקומו, אלא ישראל עיקר, ויעקב טפל לו.

וכן הוא אומר (ישעיהו מג 18): אֵל תִּזְכְּרוּ רִאשֹׁנוֹת, וְקִדְמֹנוֹת אֵל תִּתְבַּנְּנוּ: אֵל תִּזְכְּרוּ רִאשֹׁנוֹת - זה שעבוד מלכיות, וְקִדְמֹנוֹת אֵל תִּתְבַּנְּנוּ - זו יציאת מצרים.

(ישעיהו מג 19): הִנְנִי עֹשֶׂה חֲדָשָׁה עִתָּה תִצְמַח² הנני עומד לעשות תשועה חדשה נפלאה יותר מן הראשונות. תני רב יוסף: זו מלחמת גוג ומגוג אפילו גאולת שעבוד מלכויות תישכח כשנשמע על ניצחון ישראל במלחמת גוג ומגוג.

משל, למה הדבר דומה? לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה זאב; פגע בו ארי וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה ארי; פגע בו נחש וניצל ממנו, שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש. אף כך ישראל - צרות אחרונות ההצלה מהצרות משכחות את הראשונות.

¹ הסביר הרב קוק זצ"ל (מס' ברכות, עין אי"ה סי' קע"א): יציאת מצרים היא גאולה לאומית של ישראל. הגאולה העתידה היא כבר גאולה בעלת משמעות כללאנושית.

"ביציאת מצרים זכו ישראל לחירותם, דהיינו שלמות עצמם, אבל את השלמות הכללי של המין האנושי ישלימו בימות המשיח". ביציאת מצרים, עם ישראל יצא מעבדות והפך לעם חופשי. זו הייתה בראש ובראשונה בניית עם ישראל עצמו. אבל אין זו התכלית האחרונה. ייעודו של ישראל הוא להגיע למצב של "ממלכת כהנים", ומתוך כך להשפיע על האנושות כולה, להביא להכרת ה' ולתיקון העולם. לכן בגאולה העתידה, יציאת מצרים לא תישכח, אבל היא תהפוך לשלב הראשון בתוך תהליך גדול יותר. "שעבוד מלכויות עיקר ויציאת מצרים טפל לו", כך יציאת מצרים: ישראל משתחרר כדי לבנות את עצמו. הגאולה העתידה: ישראל משתחרר כדי שיוכל למלא את שליחותו כלפי העולם כולו. וזה גם מסביר למה יציאת מצרים אינה נעקרת. היא נשארת היסוד: בלי יציאת מצרים לא הייתה נוצרת האומה הישראלית. אלא שבימות המשיח נבין שיציאת מצרים הייתה שלב בדרך למטרה רחבה בהרבה.

מאידך גיסא, דווקא פיזור ישראל בין האומות גרם לכך ששם ה' התחיל להתפרסם בעולם, אבל התהליך הזה אינו יכול להגיע לשלמות כל עוד ישראל מפוזר ומשועבד. רק כאשר ישראל מתרומם מחדש, יכולה שליחותו האוניברסלית להגיע לבשלות.

² יתכן שפסוק זה, שדומה לישעיי מב 9 הנמצא בהפטרות השבוע, היה הסיבה לבחירת קטע תלמוד זה.

הלכה. שולחן ערוך אורח חיים

א, א: יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו, שיהא הוא מעורר השחר³.

א, ג: ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש.

א, ד: טוב מעט תחנונים בכוונה, מהרבות בלא כוונה.

כד, ג: טוב להסתכל בציצית בשעת עטיפה כשמברך.

כד, ו: גדול עונש המבטל מצות ציצית, ועליו נאמר (איוב לח 13): לֹא־חָזָה בְּכַנְפוֹת הָאֶרֶץ [וַיִּנְעָרוּ רִשְׁעִים מִמֶּנָּה]. הזהיר במצות ציצית, זוכה ורואה פני שכינה.

כח, א: חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה, שלא יסיח דעתו מהם. וימשמש בשל יד תחלה. וכשיאמר (דברים ו 8): וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ יִמְשַׁמַּשׁ בְּשַׁל יָד, וכשיאמר וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ יִמְשַׁמַּשׁ בְּשַׁל רֹאשׁ.

כח, ב: תפילין של ראש חולץ תחלה, משום דכתיב וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כֹּל זֶמֶן שֶׁבֵּין עֵינֶיךָ, יהיו שתים. צריך לחלוץ תפילין של ראש מעומד, ויניח בתיק של ראש ועליו של יד, כדי שכשיבא להניחם יפגע בשל יד תחלה.

כח, ג: מנהג החכמים לנשק התפילין בשעת הנחתן ובשעת חליצתן.

לח, ד: המניח תפילין צריך ליזהר מהרהור תאות אשה.

מד, א: כל זמן שהתפילין בראשו או בזרועו, אסור לישן בהם אפילו שינת עראי⁴.

מוסר. אוצר מדרשים, מרגניתא דבי רב

אמר הקב"ה לישראל: לא יועילו בכם לא היסורין, ולא התוכחות, ולא התראה, ולא הבטחה, ולא טלטול, ולא אריכות ימים, ולא אריכות רוח, ולא שליח, ולא צווי, ולא קללות, ולא חרמות, ולא נחמות, ולא בושה, ולא פחד, ולא אימת העוה"ב, ולא אימת חשבון, ולא אימת דין גיהנם, ולא שמי המתחלל בגוים על ידיכם.

ומי שלא ישים אל לבו בכל אלה, הוא מאבד זכותו ומונע ממנו טובות הרבה, ושנותיו מתקצרין וקונה שם רע, ונזכרין לו מעשיו, ועונותיו, ועונות אבותיו ותפלתו נמאסת בעוה"ב? ובעוה"ב, וכל מעשיו מפורסמים ונותן עליהם דין וחשבון, וכל שמחה ששמח ביצרו נעשית לו אבל, והם נתבעין ממנו בדינים משונים, ובושה מרובה ע"י מלאכים אכזרים בעולם הארוך.

לכן הוא אומר (ישעי' י 3): וְמִה תַּעֲשׂוּ לְיוֹם פְּקֻדָּה יוֹם קִבְּלַת הָעוֹשׁ [וְלִשְׁׁוֹאָה מִמֶּרְחֶק תִּבּוֹא. עַל מִי תִּנּוֹסוּ לְעִזָּרָה] וְאַנָּה תַּעֲזֹבוּ בְּבוֹדְךָם רְכוּשְׁכֶם (שגנבתם). ועוד אדם חוטא בעיניו, עיניו כהות. חוטא באזניו, שומע חרפתו. חוטא בפיו, אין דבריו נשמעים. חוטא בעצה, פרנסתו מתמעטת. חוטא במחשבה, זיו פניו משתנה. חוטא בלשונו, יסורין באין עליו. חוטא בידו, יורד מכבודו. חוטא בלבבו, מת בדאגה. חוטא ברגליו, שנותיו מתקצרים. חוטא ביצרו, יצרו מקטרגו. חוטא ומחטיא, קובר את אשתו ובניו ובני ביתו. חוטא בליצנות, גזר דינו נחתם.

(המקום ברחמיו יזכנו לשוב בתשובה, ולעשות נחת רוח בפניו תמיד, כי"ר)

³ (תהלי' נז 9): עוֹרָה כְּבוֹדִי עוֹרָה הַנֶּגֶל וְכֹנֶן, אֶעֱיֶרָה שְׁמִר. שאל חסיד אחד את הרבי מקוצק: רבי, איני יכול לקום כאריה כפי שכתוב בשו"ע. ענה לו הרבי: מי שהולך לישון כמו סוס יקום כמו סוס. מי שהולך לישון כמו אריה (קריאת שמע על המיטה, חשבון נפש) יקום כמו אריה.

⁴ לימוד ההלכה ב'משנה תורה' מתחיל בפרשת חיי שרה.